ГЕНЕЗИС СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІГРАФІЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ

БАСС Вікторія Олександрівна - кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри поліцейського права Національної академії внутрішніх справ
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-4915-2991
КАПІТОНОВА Наталія Володимирівна - кандидат юридичних наук, викладач кафедри поліцейського права Національної академії внутрішніх справ
ORCID ID: 0000-0002-7947-4940
УДК 343.982:159.938]:351.74
DOI 10.32782/EP.2023.4.40

У науковій статті проведено ґрунтовний аналіз становлення та розвитку застосування поліграфологічних досліджень у правоохоронних органах із проведенням аналізу досвіду зарубіжних країн проектуючи його на терени сучасної України. Теоретичний розгляд цієї проблематики зумовив дослідження векторів історичного розвитку галузі, особливостей нормативно-правової бази використання поліграфного тестування, основних сфер застосування у міжнародній та національній правоохоронній практиці. Автор окреслює ключові проблеми для ефективної реалізації потенціалу використання поліграфа. Метою статті є дослідження зарубіжного досвіду та вітчизняної практики використання поліграфа у правоохоронній діяльності. Методологія. При підготовці статті було використано низку загальнонаукових та спеціально-наукових методів пізнання: історичний, порівняльний, системний, функціональний та узагальнення. Наукова новизна. За результатами теоретичних міркувань щодо сучасного стану та проблем застосування поліграфного тестування у правоохоронній практиці узагальнено наявний досвід використання цієї інструментальної методики та визначено перспективні напрями подальшого впровадження поліграфного тестування у правоохоронну діяльність. На цій основі окреслено потенційні можливості вдосконалення нормативно-правової бази, механізми обґрунтування отриманих результатів та шляхи подолання методологічних, інтерпретаційних, дефінітивних, термінологічних та функціональних бюрократичних перешкод на шляху використання поліграфного опитування. Висновок. З аналізу порушених питань можна стверджувати, що, незважаючи на значний міжнародний та національний досвід використання поліграфів, ґрунтовних психологічних досліджень з питань методології та практики прийняття рішень з використанням поліграфа є небагато. Тому потрібен комплексний синтез досліджень як у теоретичній, так і в прикладній площині цієї наукової проблеми.

Ключові слова: правоохоронні органи; поліграф; поліграфолог; поліграфне опитування; детекція брехні; поліграфілогічне дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття

Окремі аспекти щодо дослідження щодо історії становлення та розвитку застосування поліграфілогічних досліджень в Україні досліджували частково як вітчизняні так і зарубіжні дослідники, зокрема: В. І. Балко, С. К. Делікатний, Д. А. Мовчан, Т. Р. Морозова, О. І. Мотляв, О. А. Назаров, Ж. Лурія, С. Л. Ніколаєв, О. Г. Сапрунов, Ю. І. Холодний; R. Ansley, К. Бакстер, Д. Рейд та інші, вони активно вивчали фізіологічні, організаційні та правові аспекти використання поліграфа. Однак генезис становлення та розвитку застосування по-

ліграфа ще недостатньо вивчені, і цьому питанню присвячені роботи В. І. Барки, О. В. Вагіної та Ю. Б. Ірхіна. Для повного та всебічного розгляду становлення та розвитку застосування поліграфа в правоохоронних органах доцільно проаналізувати зарубіжний досвід та вітчизняну практику та спроектувати зарубіжний досвід на теренах України.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Метою статті є дослідження зарубіжного досвіду та вітчизняної практики використання поліграфа у правоохоронній діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів

Задля ґрунтовної характеристики міжнародного досвіду щодо використання поліграфічних досліджень у різних країнах світу та у різні періоди розвитку цивілізації зверталися до різних засобів з метою з'ясування істини показань порушників правопорядку. Серед найдавніших методів виявлення нечесності за фізіологічними ознаками був контроль слини (Стародавній Китай, середньовічна Британія, Іспанія), контроль тремтіння рук (Африка), контроль міміки (Спарта, Стародавній Рим) та ручний контроль пульсу (Стародавня Персія, Стародавня Греція). У 1895 році італійський криміналіст Ч. Ломброзо першим застосував технічні засоби для виявлення фізіологічних ознак брехні, зокрема, за допомогою сконструйованих ним плетизмографів, сфігмоманометрів і гідрофізіографів. Перший прилад, який власне можна назвати поліграфом, сконструював британський кардіолог Д. Маккензі у 1892 році, який одночасно реєстрував зміни артеріального та венозного тиску. Він описав свій винахід у роботі «Чорнильний поліграф» (1908), яка ввела термін «поліграф» у науковий обіг; в асоціативних експериментах, проведених А.Р. Лурія в 1923-1927 роках, вимірювався час відповідей опитуваних. Це вважається першою спробою інструментальної оцінки психологічного стресу. У ході цього дослідження вчені зафіксували збільшення часу реакції на питання, пов'язані зі злочинністю, що дозволило їм зробити висновок про обізнаність опитуваного з деталями злочину. Цей асоціативний експеримент став наступним кроком у впровадженні методики детекції брехні, яка отримала назву тестування шкірно-гальванічної реакції. Ідею С. Верагута про використання дзеркала-гальванометра під час асоціативного експерименту підтримали швейцарський психіатр К. Юнг та американський психолог Г. Мюнстенберг. 1913 року американський психолог В. М. Марстон, учень Г. Мюнстенберга, був співробітником Гар Психологічної лабораторії Бард-коледжу, розпочав дослідження з використанням сфігмоманометра (приладу, що вимірює кров'яний тиск) для виявлення брехні за змінами кров'яного тиску. Він був піонером у запровадженні контрольних питань (гарячих питань) та емоційно нейтральних питань до опитуваних; у 1924 році висновки В.М. Марстона щодо підозрюваних у скоєнні злочинів були вперше прийняті як докази (штат Індіана, США). Автором першого серійного поліграфа був Л. Кілер, який у 1928 році запатентував технічний пристрій під назвою «поліграф». Встановлені дослідниками мінімальні технічні вимоги до поліграфа, серед яких наявність каналів для реєстрації верхнього і нижнього дихання, електропровідності шкіри, артеріального тиску і пульсу, зберігаються і донині. Першим поліграфологом на державній службі був Е.П. Коффі, який ініціював федеральну програму з вивчення можливості використання поліграфа органами державної влади. Таким чином, період між вісімдесятими роками XIX століття та тридцятими роками XX століття став часом зародження поліграфа та перших кроків до регулювання та правового контролю його використання, особливо на рівні судової практики. Впровадження інструментальної реєстрації змін фізіологічних показників опитуваного дозволило надати об'єктивну форму суб'єктивному сприйняттю змін фізіологічних показників, присутніх у повсякденному спілкуванні. Подальший розвиток поліграфа як технологічного інструменту був спря-

мований на підвищення точності фізіологічних показників і розробку нових методів тестування: у 1968 році на п'ятому щорічному семінарі Інституту поліграфа Кілера У.Д. Янки запропонував комп'ютеризацію поліграфа, а в 1974 році ця ідея була реалізована в серії електронних поліграфів Stolting's Polyscribe. Серед перших країн, де правоохоронні органи почали використовувати поліграфи після США, були Китай (1943), Індія (1948), Японія (1951), Канада (1950-ті), Ізраїль і Хорватія (1959), Південна Корея (1960), Польща (1960-ті), Румунія (1974), Сербія (1977), Угорщина та Південна Африка (1978) і Чеська Республіка (1981). Сьогодні поліграфи використовуються правоохоронними органами близько 70 країн світу. Таким чином, третій етап становлення та розвитку використання поліграфа - з кінця 1930-х років до сьогодення - характеризується вдосконаленням поліграфа як технічного засобу, розробкою існуючих та створенням нових методик проведення поліграфних опитувань та поширенням використання поліграфа в усьому світі [1, 2, 3, 4, 5]

Відповідно до аналізу низки наукових досліджень [6, 7, 8], країни можна поділити на чотири групи за рівнем правового регулювання використання поліграфів: країни, де використання поліграфа регулюється окремим законодавчим актом; країни, де використання поліграфа регулюється окремою нормою закону, що регулює більш широкі суспільні відносини; та країни, де використання поліграфа регулюється підзаконними актами; країни, де використання поліграфа не врегульовано законом.

До першої групи належать Литва та Молдова (у Литві закон про використання поліграфів був прийнятий у 2000 році, а в Молдові закон про використання поліграфа діє з 2008 року).

До другої групи належать Македонія, Чорногорія, Словенія, США, Польща та Туреччина (у Македонії право на використання поліграфа для допиту осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, визнано КПК з 1997 року. У Чорногорії право на систематичне використання поліграфа в поліцейських операціях визнано з 2003 року).

До третьої групи країн умовного переліку входять: Великобританія, Бельгія, Болгарія, Угорщина, Канада, Білорусь, Ізраїль, країни колишньої Югославії, Швейцарія та Україна.

Наприклад, у Великій Британії з 2007 року закон «Про контроль за правопорушниками» [9] передбачає обов'язкове тестування на поліграфі для певних категорій осіб, таких як неповнолітні, засуджені за сексуальні злочини та особи, які підлягають достроковому звільненню. У Бельгії поліграфи систематично використовуються в кримінальних розслідуваннях з 1997 року; з 1995 року в Психологічному інституті Міністерства внутрішніх справ Республіки Болгарія створено відділ для проведення психологічних обстежень осіб, підозрюваних у скоєнні тяжких злочинів, а також працівників, звинувачених у нечесній поведінці або корупції. В Угорщині поліграфи використовуються з 1978 року, зокрема, у досудовому розслідуванні та кримінальному судочинстві. У Канаді поліграфи також активно використовуються для ефективної роботи правоохоронних органів. В Ізраїлі поліграф використовується в правоохоронній системі з 1959 року і більшість поліцейських особисто проводять поліграфні дослідження; з кінця 1970-х років психофізіологічні дослідження з використанням поліграфа проводяться також в Югославії та Швейцарії (результати таких досліджень, разом з іншими доказами, мають як докази і використовуються в судах при розгляді кримінальних справ) [9].

Четверту групу потенційних користувачів поліграфа складають Латвія, Японія, Сінгапур, Фінляндія та Естонія.

Латвія організовує поліграфні дослідження у кримінальних справах з 1998 року. Японія готує поліграфологів для власних потреб, у тому числі для правоохоронної системи, і посідає третє місце у світі за кількістю поліграфологів. У Сінгапурі та Фінляндії, як і в Японії, використання поліграфів у кримінальному процесі прямо дозволено, а результати спеціальних досліджень оформлюються у вигляді експертних висновків, які розглядаються судами як докази Починаючи з 1990-х років, підготовка

поліграфологів для власних потреб здійснюється в Естонії. було інтенсифіковано.

З початку 1980-х років поліграфи використовуються в Мексиці, Бразилії, Аргентині, Пуерто-Ріко, Ірані, Таїланді, Тайвані, Філіппінах та Малайзії. Психофізіологічне тестування на поліграфі використовується правоохоронними органами таких країн, як Австрія, Болівія, Китай, Колумбія, Франція, Гватемала, Гана, Гондурас, Індонезія, Італія, Йорданія, Іспанія, Італія, Кенія, Китай, Колумбія, Ліван, Марокко, Нігерія, Пакистан, Панама, Франція та Ямайка. Використання поліграфа стає все більш поширеним.

Історія становлення та розвитку поліграфа в Україні безпосередньо пов'язана з правоохоронними органами: у 1997 році десять одиниць апаратно-програмного комплексу «Акситон» були передані Міністерству внутрішніх справ України українською діаспорою в США для випробування в оперативно-розшуковій діяльності українських правоохоронних органів. У 1999 році п'ять співробітників Національної академії внутрішніх справ України та Львівського юридичного інституту МВС України пройшли стажування в Академії судової психофізіології в Ларгоштадті, штат Флорида, США. Результати навчання знайшли своє відображення у практичній діяльності в різних регіонах України [6, 7, 8, 10, 11, 12, 13].

У травні 1999 року Національна академія внутрішніх справ України організувала круглий стіл на тему «Проблеми та напрямки впровадження поліграфа в практику діяльності органів внутрішніх справ України». Серед першочергових питань - створення галузевої нормативної бази, розробка науково обґрунтованих методик опитування громадян з використанням поліграфа, визначення основних вимог до технічного забезпечення та організації опитувань.

Основними сферами застосування поліграфа в Україні були визначені: 1) кадрова; 2) судово-медична; 3) слідча; 4) психодіагностика та психологічна корекція; 5) спеціальна. 28 серпня 2001 року, через два роки після круглого столу, Міністерство внутрішніх справ України видало наказ №743 «Про проведення експерименту з використання комп'ютерних поліграфів в діяльності органів внутрішніх справ України». Наказом затверджено положення про проведення експерименту, склад робочої групи, регламент, організаційне, науково-методичне та матеріально-технічне забезпечення проведення експерименту. Результати експерименту були розглянуті Координаційним комітетом. Рішення конференції засвідчило ефективність використання поліграфів як у кадровій роботі, так і в процесі розкриття та розслідування злочинів, результати експерименту з використання комп'ютерних поліграфів у діяльності органів внутрішніх справ України є позитивними і дають підстави для ініціювання широкого впровадження поліграфних технологій у діяльність органів внутрішніх справ. Рішення було прийнято наступним чином.

Відповідно до рішення колегії МВС України від 26 листопада 2002 року, враховуючи виконання вимог Указу Президента України від 26 березня 2002 року «Про заходи щодо зміцнення дисципліни працівників та вдосконалення кадрової роботи в органах внутрішніх справ», рішенням колегії МВС України від 26 листопада 2002 року кандидатів, які бажають працювати в органах внутрішніх справ та навчатися у вищих навчальних закладах МВС України Планувалося забезпечити широке використання комп'ютерних поліграфів при професійно-психологічному відборі кандидатів, які бажають працювати в органах внутрішніх справ та навчатися у вищих навчальних закладах МВС України.

Наказом МВС України від 27 липня 2004 року було затверджено Інструкцію про порядок використання комп'ютерних поліграфів у кадровій роботі [12].

Наказ офіційно закріпив використання поліграфів при проведенні кадрових та службових перевірок у професійно-психологічному відборі та підготовці кадрів (п. 2.5). Наказ супроводжувався Інструкцією про порядок використання поліграфів (комп'ютеризованих пристроїв для реєстрації психофізіологічних реакцій людини) в діяльності органів внутрішніх справ,

що значно розширило можливості використання поліграфів у кримінальному судочинстві України. подальше використання поліграфів у системі МВС Процес сповільнився, головним чином, після затвердження Рішенням колегії МВС України № 17км/1 від 25 липня 2008 року «Програми протидії злочинам проти життя та здоров'я особи на 2008-2012 роки».

Наказом Міністерства внутрішніх справ України 13 листопада 2017 року № 920 було затверджено Інструкцію про порядок використання поліграфів у Національній поліції України, яка визначає основні принципи, завдання, загальні умови, організацію проведення опитування осіб з використанням поліграфа у Національній поліції України [14].

Чинний Наказ Міністерства внутрішніх справ України № 88 від 6 лютого 2019 року «Про затвердження Порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських» є правовою основою для використання поліграфа в правоохоронній діяльності. не передбачає використання поліграфів у правоохоронних органах. З цієї причини існує низка методичних рекомендацій, розроблених окремими департаментами Міністерства внутрішніх справ України [15].

Як зазначає, поліграфи використовуються в різних сферах суспільних відносин. Зокрема, вони активно застосовуються у таких сферах: підбір персоналу; оперативно-розшукова діяльність; кримінальне судочинство; діяльність державних установ; діяльність приватного сектору; банківська, кредитна та фінансова діяльність; громадська діяльність; приватний сектор [7].

Найбільш затребуваними є військова, оборонна та стратегічна діяльність; банківський, кредитний та фінансовий сектори; цивільні, кримінальні, господарські та адміністративні процедури; трудові та сімейні відносини. Результати застосування поліграфа є важливими для процедур, пов'язаних з перевіркою персоналу, внутрішніми та службовими розслідуваннями, а також кримінальними розслідуваннями. Зокрема, поліграфи використовуються правоохоронними органами для таких цілей: для зняття підозри з невинних осіб; для визначення законності злочину, коли виникає сумнів у чесності заявника, потерпілого або свідка у фабрикації звинувачень або свідчень; встановити особу злочинця; виявлення прихованої інформації; збір додаткової інформації.

Проблемі пошуку універсального, теоретично обґрунтованого методу тестування на поліграфі присвячено більшість зарубіжних наукових публікацій [16, 17, 18, 19]. Водночас найпоширеніші теорії поділяються на два класи: а) теорії, що базуються на сприйнятті емоційних та мотиваційних процесів як основних чинників, що визначають характер тестування на поліграфі; б) теорії, що ґрунтуються переважно на когнітивних факторах (процесах).

Прикладами найбільш поширених теорій першої категорії є:

1. теорія загрози покарання. Суть її полягає в тому, що особа, причетна до події, що розслідується, відчуває страх перед опитуванням на поліграфі, внаслідок чого фіксуються значні піки в динаміці фізіологічних процесів, що реєструються.

2. конфліктна теорія. Основне припущення цієї теорії полягає в наступному: одночасна активація двох діаметрально протилежних психологічних установок («говорити правду про подієву ситуацію» і «брехати про свою причетність до неї») призводить до значних змін у динаміці фізіологічних процесів, що реєструються під час опитування. Конфлікт між цими двома різноспрямованими тенденціями призводить до розбалансування компенсаторних механізмів організму людини і розвитку вираженої фізіологічної реакції на питання тесту.

3. теорія умовних рефлексів. Результатом умовно-рефлекторного навчання є прихований компонент поведінки. Згідно з теорією умовних рефлексів, коли людина скоює злочин, процес пред'явлення відповідних стимулів активує в ній певний умовно-рефлекторний ланцюг, який обумов-

лений її причетністю до злочину. Таким чином, відбувається тимчасове порушення фізіологічних процесів, що реєструються.

4. найпоширенішою з другої категорії теорій є теорія активації. Згідно з цією теорією, кожен стимул має певний потенціал для активації нейропсихологічних процесів, який залежить від рівня його «сигнальної цінності», тобто ступеня релевантності події для конкретної ситуації. Суть теорії активації полягає в тому, що в осіб, які розпізнають певні ознаки події, пред'явлення цих ознак стабільно викликає виражену (посилену) орієнтовну реакцію. Для інших стимулів (індивідуальних ознак), не пов'язаних з цією подією, відповідна реакція є значно слабшою [20] («поліграфія»).

Біноміальна теорія, інформативність, повторюваність ускладнень і новизна також часто виражаються [21, 22].

Узагальнення з доступних першоджерел дають підстави для визначення основних проблем використання поліграфа на даному етапі: методологія; інтерпретація; визначення та термінологія; функціональний, бюрократичний та юридичний [20, 23].

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі

З точки зору психологічної сутності загальної методології психофізіологічних досліджень, поліграф фіксує психофізіологічну реакцію на емоційно значущу інформацію: по-перше, ця реакція пов'язана зі стимулом підсвідомими (несвідомими) механізмами. По-друге, ця реакція є специфічною (нетиповою) щодо фактів та джерел інформації. По-третє, ця реакція не виділяється з точки зору реактивності організму, а є різновидом орієнтовного рефлексу, рефлексу впізнавання та часткового захисту або захисних рефлексів.

Наявність психофізіологічної реакції на подразник зумовлена тим, що: 1) тим, що людина фактично здійснила певну поведінку або діяльність; 2) що особу вже запитували про цю поведінку або діяльність; або 3) що особа щиро виявила сильний інтерес до тієї ж (подібної) інформації; або 4) наявність непередбачуваних сторонніх асоціацій, пов'язаних із впливом стимулу на підсвідомість.

Лише перший варіант дає підстави вважати, що особа володіє «викривальною інформацією».

Наявність «викривальної інформації» у варіантах 2-4 передбачає припущення в бік бажаного, а не істинного.

Найбільш актуальними питаннями інтерпретації є наступні: вибір і застосовність стимулів; релевантність та автентичність стимулів; якість стимулу; раціональна інтерпретація та інтерпретованість стимулу.

Дефініційні та термінологічні питання стосуються достовірності та обґрунтованості термінів (наприклад, достовірність/недостовірність, брехня/правда, психофізіологія/фізіологія, чесність/нечесність, розслідування/дослідження).

Функціональні, бюрократичні та юридичні питання стосуються визначення сфери застосування (легітимність/нелегітимність, законність/незаконність).

Література

1. Гусаченко Є. О. Деякі історичні аспекти виникнення поліграфа – «детектора брехні». *Використання поліграфа в правоохоронній діяльності: проблеми та перспективи* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7–8 листоп. 2015 р.). Київ, 2015. С. 209–211.

2. Казміренко Л. І. Етапи розвитку поліграфного дослідження. *Використання поліграфа в правоохоронній діяльності: проблеми та перспективи* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7–8 листоп. 2015 р.). Київ, 2015. С. 60–62.

3. Садченко М. М. Поліграф: історія розвитку та сучасне використання в Україні. *Використання поліграфа в правоохоронній діяльності: проблеми та перспективи* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 7–8 листоп. 2015 р.). Київ, 2015. С. 153–155.

4. Вагіна О. В. Психологічні особливості поліграфних досліджень в системі МВС України. *Актуальні проблеми психології*. 2017. Вип. 30. С. 13–23.

5. Вагіна О. В. Психолого-правові аспекти проведення поліграфних опитувань

у системі МВС України. *Право і безпека*. 2017. № 1 (64). С. 124–129.

6. Мотлях О. І. Правова регламентація діяльності, пов'язаної з використанням поліграфа в Україні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 1 (98). С. 110–119. .

7. Мотлях О. І. Проблемні питання, пов'язані з використанням поліграфа в Україні. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2016. № 1 (11). С. 96–110.

8. Мотлях О. І. Основи поліграфології : курс лекцій. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2019. 46 с.

9. Оглядова довідка «Історія та сучасний стан використання поліграфа у роботі з кадрами в країнах ближнього та дальнього зарубіжжя». ДНДІ МВС, вн. № 831/2 від 30 жовт. 2006 р.

10. Морозова Т. Р. Поліграф: міфи та реальність. *Проблеми загальної та педагогічної психології*. 2004. Т. 4. Вип. 5. С. 197–206.

11. Морозова Т. Р. Стан і перспективи розвитку поліграфних обстежень і з метою детекції нещирості. *Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України*. 2005. Т. 7. Вип. 4. С. 212–217.

12. Морозова Т. Р., Моцонелідзе І. О., Моцонелідзе Д. З. Використання комп'ютерних поліграфів у кадровій роботі органів і підрозділів внутрішніх справ України : навч.-метод. посіб. / за ред. І. П. Красюка. Київ : Атіка, 2006. 120 с.

13. Барко В. І. Перспективи застосування поліграфа «Аксітон» в органах внутрішніх справ України. *Актуальні проблеми юридичної психології :* матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. Київ : КІВС, 1999. С. 9–11.

14. Інструкцію про порядок використання поліграфів у Національній поліції України : Наказ Міністерства внутрішніх справ України 13 листопада 2017 року № 920. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1472-17#Text

15. Про затвердження порядку організації системи психологічного забезпечення поліцейських, працівників Національної поліції України та курсантів (слухачів) закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських : Наказ МВС України від 6 лютого 2019 року № 88 (Із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства внутрішніх справ № 393 від 15.05.2023). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-19#Text

16. Honts, C.R., Forrest, K., & Stephanescu, A. (2019). Polygraph examiners unable to discriminate true and false juvenile confessions. *Polygraph & Forensic Credibility Assessment: A Journal of Science and Field Practice,* 48(1), 1-9.

17. Salgado J. F. Transforming the area under the normal curve (AUC) into Cohen's d, Pearson's rpb, odds-ratio, and natural log odds-ratio: Two conversion tables. *The European Journal of Psychology Applied to Legal Contexts*. 2018. No. 10 (1). P. 35–47. doi: https://doi.org/10.5093/ ejpalc2018a5.

18. Rosnow R. L., Rosenthal R. Effect sizes for experimenting psychologists. *Canadian Journal of Experimental Psychology*. 2003. No. 57 (3). P. 221–237. doi: https://doi.org/10.1037/h0087427.

19. Senter, S., Weatherman, D., Krapohl, D., & Horvath, F. (2010). Psychological set or differential salience: A proposal for reconciling theory and terminology in polygraph testing. *Polygraph*, 39(2), 109-117.

20. Полиграфы («детекторы лжи») и безопасностъ. Справочная информация и рекомендации. 1998. Вып. 1. 96 с.

21. Ben-Shkahar G. A further study of the dichotomization theory in detection of information. *Psychophysiology*. 1977. Vol. 14. P. 408–413.

22. Heslegrave R. An examination of the psychological mechanisms underlying deception. Psychophysiology. 1982. Vol. 19. P. 323.

23. Використання поліграфа в Україні: протидія злочинності, забезпечення кадрової безпеки, допомога бізнесу : V наук.-практ. конф. поліграфологів. URL: http://kyivinstitute.com/news/pjata_naukovo_praktichna_konferentsija_ poligrafologiv_vikoristannja_poligrafa_v_ukrajini_protidija_zlochinnosti_zabezpechennja_kadrovoji_bezpeki_dopomoga_biznesu.

References :

1. Husachenko Ye. O. (2015). Deiaki istorychni aspekty vynyknennia polihrafa – «detektora brekhni» [Some historical aspects of the emergence of the polygraph - "lie detector".]. Proceedsngs from MIIM `15: *III Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia: «Vykorystannia polihrafa v pravookhoronnii diialnosti: problemy ta perspektyvy»*. (pp. 209-211). Kyiv. [in Ukrainian].

2. Kazmirenko L. I. (2015). Etapy rozvytku polihrafnoho doslidzhennia [Stages of development of polygraph examination.]. Proceedsngs from MIIM `15: *III Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia: «Vykorystannia polihrafa v pravookhoronnii diialnosti: problemy ta perspektyvy»*. (pp. 60–62). Kyiv. [in Ukrainian].

3. Sadchenko M. M. (2015). Polihraf: istoriia rozvytku ta suchasne vykorystannia v Ukraini [Polygraph: history of development and modern use in Ukraine]. Proceedsngs from MIIM `15: *III Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia: «Vykorystannia polihrafa v pravookhoronnii diialnosti: problemy ta perspektyvy»*. (pp. 153–155). Kyiv. [in Ukrainian].

4. Vahina O. V. (2017). Psykholohichni osoblyvosti polihrafnykh doslidzhen v systemi MVS Ukrainy [Psychological features of polygraph examinations in the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]. *Aktualni problemy psykholohii - Actual problems of psychology*. 2017. Vyp. 30. S. 13–23. [in Ukrainian].

5. Vahina O. V. (2017). Psykholoho-pravovi aspekty provedennia polihrafnykh opytuvan u systemi MVS Ukrainy [Psychological and legal aspects of conducting polygraph interviews in the system of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]. *Pravo i bezpeka - Law and security*. № 1 (64). S. 124–129. [in Ukrainian].

6. Motliakh O. I. (2016). Pravova rehlamentatsiia diialnosti, poviazanoi z vykorystanniam polihrafa v Ukraini [Legal regulation of activities related to the use of the polygraph in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav - Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs*. 2016. № 1 (98). S. 110–119. [in Ukrainian].

7. Motliakh O. I. (2016). Problemni pytannia, poviazani z vykorystanniam polihrafa v Ukraini [Problematic issues related to the use of the polygraph in Ukraine]. *Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav - Legal journal of the National Academy of Internal Affairs*. 2016. № 1 (11). S. 96–110. [in Ukrainian].

8. Motliakh O. I. (2019). Osnovy polihrafolohii [Basics of polygraphology]. Kyiv : Nats. akad. vnutr. sprav, 246 s. [in Ukrainian].

9. Ohliadova dovidka «Istoriia ta suchasnyi stan vykorystannia polihrafa u roboti z kadramy v krainakh blyzhnoho ta dalnoho zarubizhzhia» [Overview reference "The history and current state of the use of the polygraph in work with personnel in the countries of the near and far abroad"]. DNDI MVS, vn. № 831/2 vid 30 zhovt. 2006 r. [in Ukrainian].

10. Morozova T. R. (2004). Polihraf: mify ta realnist. Problemy zahalnoi ta pedahohichnoi psykholohii [Polygraph: myths and reality. Problems of general and pedagogical psychology]. T. 4. Vyp. 5. S. 197–206. [in Ukrainian].

11. Morozova T. R. (2005). Stan i perspektyvy rozvytku polihrafnykh obstezhen i z metoiu detektsii neshchyrosti [The state and prospects of the development of polygraph examinations and for the purpose of detecting insincerity]. *Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii im. H. S. Kostiuka APN Ukrainy - Collection of scientific works of the Institute of Psychology named after G. S. Kostyuk, APN of Ukraine*. T. 7. Vyp. 4. S. 212–217. [in Ukrainian].

12. Morozova T. R., Motsonelidze I. O., Motsonelidze D. Z. (2006). Vykorystannia kompiuternykh polihrafiv u kadrovii roboti orhaniv i pidrozdiliv vnutrishnikh sprav Ukrainy [The state and prospects of the development of polygraph examinations and the use of computer polygraphs in personnel work of bodies and units of internal affairs of Ukraine]. Kyiv : Atika, 120 s. [in Ukrainian].

13. Barko V. I. (2016). Perspektyvy zastosuvannia polihrafa «Aksiton» v orhanakh vnutrishnikh sprav Ukrainy [Prospects for the use of the "Axiton" polygraph in the internal affairs bodies of Ukraine]. Proceedsngs from *Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia: «Aktualni problemy yurydychnoi psykholohii»*. Kyiv : KIVS, 1999. S. 9–11. [in Ukrainian].

14. Nakaz Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy Instruktsiiu pro poriadok vykorystannia polihrafiv u Natsionalnii politsii Ukrainy :

pryiniatyi 13 lyst. 2017 roku № 920 [Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine Instructions on the procedure for using polygraphs in the National Police of Ukraine from November 13, 2017, №. 920]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1472-17#Text [in Ukrainian].

15. Nakaz MVS Ukrainy Pro zatverdzhennia poriadku orhanizatsii systemy psykholohichnoho zabezpechennia politseiskykh, pratsivnykiv Natsionalnoi politsii Ukrainy ta kursantiv (slukhachiv) zakladiv vyshchoi osvity iz spetsyfichnymy umovamy navchannia, yaki zdiisniuiut pidhotovku politseiskykh : pryiniatyi 6 liut. 2019 roku № 88 [Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated February On the approval of the procedure for organizing the system of psychological support for police officers, employees of the National Police of Ukraine and cadets (students) of higher education institutions with specific learning conditions that train police officers]. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-19#Text [in Ukrainian].

16. Honts, C.R., Forrest, K., & Stephanescu, A. (2019). Polygraph examiners unable to discriminate true and false juvenile confessions. Polygraph & Forensic Credibility Assessment: A Journal of Science and Field Practice, 48(1), 1-9. [in Ukrainian].

17. Salgado J. F. (2018). Transforming the area under the normal curve (AUC) into Cohens d, Pearsons rpb, odds-ratio, and natural log odds-ratio: Two conversion tables. The European Journal of Psychology Applied to Legal Contexts. №. 10 (1). P. 35–47. doi: https://doi.org/10.5093/ ejpalc2018a5. [in Ukrainian].

18. Rosnow R. L., Rosenthal R. (2003). Effect sizes for experimenting psychologists. Canadian Journal of Experimental Psychology. №. 57 (3). P. 221–237. doi: https://doi.org/10.1037/h0087427. [in Ukrainian].

19. Senter, S., Weatherman, D., Krapohl, D., & Horvath, F. (2010). Psychological set or differential salience: A proposal for reconciling theory and terminology in polygraph testing. Polygraph, № 39(2), 109-117. [in Ukrainian].

20. Polyhrafы («detektorы lzhy») y bezopasnostъ. Spravochnaia ynformatsyia y rekomendatsyy. 1998. Vыp. 1. 96 s. [in Ukrainian].

21. Ben-Shkahar G. A (1977). further study of the dichotomization theory in detection of information. Psychophysiology. Vol. 14. P. 408–413. [in Ukrainian].

22. Heslegrave R. (1982). An examination of the psychological mechanisms underlying deception. Psychophysiology. Vol. 19. P. 323. [in Ukrainian].

23. Vykorystannia polihrafa v Ukraini: protydiia zlochynnosti, zabezpechennia kadrovoi bezpeky, dopomoha biznesu : V nauk.-prakt. konf. polihrafolohiv. URL: http://kyivinstitute.com/news/pjata_naukovo_praktichna_konferentsija_ poligrafologiv_vikoristannja_poligrafa_v_ukrajini_protidija_zlochinnosti_zabezpechennja_kadrovoji_bezpeki_dopomoga_biznesu. [in Ukrainian].

Bass Victoria Oleksandrivna,
candidate of legal sciences, associate professor, associate professor of the department of police law of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv-DSP, square, Ukraine, 03035 Solomyanska, 1, vio2010bass@gmail.com, ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-4915-2991

Kapitonova Nataliia Volodymyrivna,
candidate of legal sciences, teacher of the department of police law of the National Academy of Internal Affairs, Ukraine, 03035, Kyiv-DSP, sq. Solomyanska, 1, n.kapitoha@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-7947-4940

THE GENESIS OF THE ESTABLISHMENT AND DEVELOPMENT OF THE APPLICATION OF POLYGRAPHIC EXAMINATIONS IN LAW ENFORCEMENT BODIES

The scientific article carried out a thorough analysis of the formation and development of the use of polygraph examinations in law enforcement agencies, with an analysis of the experience of foreign countries, projecting it on the terrain of modern Ukraine. The theoretical consideration of this problem led to the study of the vectors of the historical development of the industry, the peculiarities of the regulatory framework for the use of polygraph testing, the main areas of application in international and national law enforcement practice. The author outlines the key

problems for effective realization of the potential of using the polygraph. The purpose of the article is to study foreign experience and domestic practice of using the polygraph in law enforcement activities. Methodology. When preparing the article, a number of general scientific and special scientific methods of cognition were used: historical, comparative, systemic, functional and generalization. Scientific novelty. According to the results of theoretical considerations regarding the current state and problems of the application of polygraph testing in law enforcement practice, the existing experience of using this instrumental technique is summarized and promising directions for the further implementation of polygraph testing in law enforcement activities are determined. On this basis, the potential opportunities for improving the legal framework, mechanisms for substantiating the obtained results, and ways to overcome methodological, interpretive, definitive, terminological, and functional bureaucratic obstacles on the way to the use of the polygraph survey are outlined. Conclusion. From the analysis of the raised issues, it can be stated that, despite significant international and national experience in the use of polygraphs, there are few thorough psychological studies on the methodology and practice of decision-making using the polygraph. Therefore, a comprehensive synthesis of research is needed both in the theoretical and in the applied plane of this scientific problem.

Keywords: *law enforcement agencies; polygraph; polygraph examiner; polygraph survey; lie detection; polygraphological studies.*